САНА ОЛОХ

ХАҺЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТӨН ТАХСАР

№ 17 (7246) ● 1992 сыл. Олунньу 8 күнэ. Субуота ● Сыаната 8 харчы

САНА ТӨРҮӨХ ЧИНЧИТӘ

Совхозтарга ынах төрөөһүнэ саҕаланна. Бу күнэргэ туругунан 470 ынах төрөөтө. Ол иһитэр Эрилик Эристиин аатынан совхозка—144, «Мыҥдаҕайы» совхозка—95. Атын хаһаайыстыбаларга төрөөһүн аҕыйах. Холобур, Субуруускай аатынан совхозка 24, «Бахсыгы» 32 буоллар.

Ааспыт сыл туһаннаах кэмнэ кытта тэҥнэстэххэ, торуох 119 ньырайынан аҕыйах. Фермаларга сана торуоҕу ылыыга бэлэм молтох. Ол курдук, улаханнык баҕатыйан, туруорсан туттарыллыбыт ньырэй хотоноро ханна да үлэлии илиитэр, тоҥон туһата суох тураллар эбэтэр атын группа сүөһүлэри туруоран ирдэр «времинналарга» кубулуйдулар. Киирэр сведеннелэриэн, Субуруускай аатынан совхозка 17, Арыылаах отделениетыгар 4 ньырэй клеткалара өрөмүөннэнэн туһаныллаллар. Хаҥыйах отделениетыгар икки торетөр бокс үлэлиир.

Р. СОФРОНОВА.

БААҺЫНА ТҮБҮКТӘРӘ

Бу күннэргэ совхозтар бааһыналарыгар үлэ эмиэ үгэнэнэн барар кэмэ. Хаары чистэтии, ноһуому киллэрии ыытыллар. Онон бааһыналарга звенолар трактордара күннэтэ түбүгүраллэр.

Кэнники даанайынан, 1854 гектарга хаар чистэтиллиннэ, 1447 тонна органическай уоҕурдуу киирдэ. Бу дьаһалларга ордук Карл Маркс аатынан уонна «Мыҥдаҕайы» совхозтар көбүччү көрдөрүүлэохтөр. Атыттар бэлэмнэнэллэр. Сорохторго үлэ ааспыт нэдиэлэттэн саҕаланна. Холобур, «Чураапчы» уонна «Мугудай» совхозтарга. Оттон «Бахсы», Субуруускай аатынан совхозтартан киирбит. Дьиҥэр, бааһынаҕа биирдии-иккилии трактор күннэтэ тахсар. Ол сүрүннэммэт уонна ситэ хото хонтуруолламмат.

«СО» корр.

КУРААНАҐЫ КУУСТУБУТ

«Бахсы» совхоз кыбыларыгар икки эрэ күн сиэтэр оттоохтор. Амма Куолуматыгар биир звено ото престэнэн тиэйэргэ бэлэмнэнэ. Аны биир звено ото хаалла. Ол да ылыллыаҕа. Оттон ыраах «Золотинка» совхозтан 70 тонна, «Нерюнгри» совхозтан 80 тонна от калиэхтээҕиттэн бастакы тиэллии отторо ыйааһыннара тахсыспата, 150-ча тонна оппут үс гыммыт биирэ эрэ баарынан аалыллар. Онон совхоз 300 тонна оту эбии булуннаҕына табыллар.

Н. ПОПОВ.

СЫАРҒА ҮРДҮГЭР—КОРМОКУХНЯ

«Мыҥдаҕайы» совхоз Болугурдаабы отделениетын кормоцеха умайан улаханнык кыбыттаран олорор. Сатаан бардахха от соппот кэмэн буолан сүөһүлэр биллэ молтоотулэр.

Ыксаан, эбии аһылыгы оҥоруута туруу биригэдэтин дьонун туруордубут. Е. П. Дьячковскай салайаччылаах түөрт киһилээх биригэдэ бу күнэртэн таһырдьа сыарҕа үрдүгэр дьаһык оҥорон, эрбэһини, соломону кырбатан, туустаан, сиилэстэн уонна комбикормнаан, онтун сылаас паарынан үрдэрэн эбии аһылыгы биэрэн эрэр. Күнүгэ маннык састаантаах 1,5 тонна бэриэхэй эбии аһылык фермаларга илдьиллэр буолла. Сүрүннэн, молтохтороо, субаттарга бэриллэр.

Отделениеҕа ыаннык сиилэйинэн турар. Ыкпах маассабайдык төрөөтөҕүнэ, кулун тутар ыйтан, «Юбилейнай» фермаҕа иһирдьэ кормоцеҥ хайаан да үлэлэтэр саҕаалаахпыт. Сиилэс бу ыйынан бүтэр. Онон аны комбикорму, бурдуку күүскэ сиэтиэхпит.

Т. ЛЫТКИН.

Кыһыҥҥы агрономическай үлэлэр

Тэрээһиннэрэ түөрэҥнээбэтэх

«Мугудай» совхоз суоһу аһылыгын 50-таан таха бырыһыанын оҥоһуулаах сирдэртэн ылар буолбута иккис-үһүс сылыгар барда. 3762 гектар ходуһа сирдээх буоллаҕына, онтон оҥоһуулааҕа—781 гектар. Ааспыт кураан сылга мнастэҕэ 1287 тонна оту соҕотуонкалаабыттан 572 тоннатын албох сыллаах от ыһыллыбыт сирдэриттэн ылыбыта. Ол иннинээҕи сыл үүнүүтэ итиитэн лаппа үрдүгэ.

Бу үлэни совхоз луговмелиоративнай этэрээти олохтоохтук тэрийэн далбы тутта. Этэрээти хаһыс да сылын Ф. Л. Дьяконов ситиһилээхтик салайар. Баара эрэ сэттэ киһилээх бу дьоҕус коллектив бэйэтигэр холоонно суох албах үлэни толорор. Сири оҥоруу, ону күрүөлээһин, албах сыллаах оту ыһыы, ону соҕотуонкалаабыт калиммик биир күрүс ыытыллар. Силиҥэ сиппит оҥоһуулаах сир сыл ахсын эбиллэн иһэр. Аҥардас оттоҕор сир былырыын 100 гектарынан, быйыл 150 гектарынан эбиллибит. Ааспыт сылга сири оҥоруурга эбии биэс бырыһыан бигэргэтиллэн оҥоһуулаабыт. Салгыы олоруохтаах салайтарыахтара. Этэрээт саамай-кыһыҥҥы агрономическай дьаһаллары эмиэ ыытар. Билигин хаары чистэтиигэ үлэлиир.

Кыһыҥҥы үлэлэр бааһыналарга тохсуннуттан саҕаламмыттар. Хаары чистэтии 1800 гектарга ыытыллыахтаах, 1400 тонна ноһуом киллэриллиэхтээх. Бурдук ыһыылаах Төлөй отделениета 600 гектарга хаары чистэтиини бүтэрбит. Иккиһин саас ыытыаҕа. Маралаайы эҥэр луговмелиоративнай этэрээт байэтин сиригэр уонна сиилэс бааһыналарыгар үлэлиэҕэ. Билигин ноһуому киллэрии саҕаламмыт. Маллартан хомуйан 200 тонна курдуку тастыттар. Барыта манна 800 тонна киириэхтээх. Төлөйгө—600 тонна.

Совхоз зеленка ыһар 324 гектар сирдээх. Албэх өртө Маралаайыга ыһыллар. Аны 700 кв. м иэнэ-эх телличиэй хаһаайыстыбалаахтарын оскуолалар дуоҕабарданан моойарҕас ылыммыттар. Оҕолоро сезонунан уочараттаһан үлэлиллэр. Икки отделение иккиэн сиклэс балэмниллэр. Бурдук 340 гектарга ыһыллар. Звенолар бары идэтийэн үлэлиллэрэ бэлиэ. Совхоз байэтиэн халарыгар да буолуо, звенолар халбаҥнаҕалыа үлэлиир быланнаахтар. Быйылгы сорук тарын торумнаммыттар. Оҕуруот хаһаайыстыбата, былырыыҥҥы ылбыт үүнүүтүн суоттанан, валовой үүнүү 25 бырыһыанын райсоюзка туттарарга дуоҕабар түөрэсибит. Севооборуоту кэнэтиилэр сыалтан Хоччуҥуга 85 гектардаах бааһына оҥоһуллар.

Звенолар үлэлэн эрэр техникалаахтар. Онтукалара биир сиргэ чомохтонон турар. Үрдүк үүнүү звеноларын техникатын хомуур бүтэрии кытта звеньевой А. В. Коркин бэйэтэ көрөн-истэн, өрөмүөннэн балэм оҥорон атахха туруортарбыт. Ыһыы сизмэтэ барыларыгар баар, күнүн ыраастаан 70 тонна эбиэс, 20 тонна дьаһимнэн сизмэтин саахырымалаабыттар. Саас иккиһин ыраастыахтара. Онуоха эрэ да буоллар. ОВС-25 уонна СМ-4 ыраастыыр массыыналардаахтар. Анализ бигэргэтэриэн, сизмэ бурдук бастакы репродукциялаах. Атыттар да иэнэ куһаҕан суох эбит. Сиилэстиирэ эбиэс, горох, рапс сизмэтэ бэйэ үүнүүтүттэн уурулуубут. Зеленнаҕа сизмэ тиийбэтигэр 40 тонна эбиэскэ сайаапка түөрэбиттэр. Ол кыаллыбатаҕына, 30-ча тонна дьаһиниэни ыһыныахтара.

—Үчүгэй база суох. Ыспылааттары, саахырымалары сангардар кэм-кэллэ. Ыраастыыр массыыналар эргэрдилэр. Аныгылыы бурдук куурдардаах, бетон тэлгэтиллэх вернотон—саная эрэ баҕата. Онон үүнүүнү сүтэрии, ыһыы-тоҕуу суох буолбатах,—диир совхоз кылаабынай агронома П. Х. Сидоров.

Бу лоп-баачы кэпсээннэх эдэр специалист быйыл совхозка үһүс сылын үлэлиир. Мелиоративнай үлэ эмиэ иннинэ сүктэриллибит. Сир реформатыгар совхоз кини аппаратын ыытыы тэриллибит комиссияҕа чилиэн буолан, сири регистрациялааһыны, гектарын быһаарыыны кини сүрүннүүр. Быһата, араас үлэ ыытыта-ыытыта биирдэн-биир кэлэ турар кини-тэ. Биһиги сылдьарбытыгар булуллубут уу анализа биэрэриэн, сиэжина бырайыанталарга совхозтан ирдэнэр дьыалалары бэриэ олороро.

Агроном сизмэ техника, уоҕурдуу сыыналара ыарабытын ахтар. Онон айылаттан тутулуктаах үлэҕэ дьону хайдах хамнастыырын толкуйдуурун этэр. Билигин атын үлэлэргэ, от-мас тиэйиитигэр сылдьар буолан ыйга 1000 солк. курдугу аахсаллар эбит. Сүрүн үлэҕэ 2—2,5 тыһ. солк. курдугу ылар буоллахтарына, интэриэстээх буолуохтарын сөп. Оттон ол дьыл хайдаҕыттан, үүнүү суппэккэ-осложко туһаҕа таһаарылларыттан тутулуктаах. Былырыын 220 тонна бурдугу ылбыттара, ардахтаах кэмнэ түбэһэн, куурдуутаэрситиитэ ыаллыбакка, ыксаан атыыгар бирдиилэн ыалларыынан тарҕатан быыһаммыттар. Үчүгэй куурдар-хатарар база булгуччу наада. Быйыл хортуоппуй олордор саналаахтар, 7 тонна сизмэни бир ыал дьиэтигэр уурумуттар. Онтуларын Красноярскай курдук сиртэн аҕалыммыттар. Арай үүнүүн, оччоҕуна харайар сирдэрэ суох. Совхоз быйыл санга базаны, эрнотоҥ эгин тутуну, былаанкаабатах.

Бааһыналар күрүөлэрэ эмиэ молтох. Ордук Төлөй эҥэр олус эрэлдэ. Бааһыналары харабыллааһын да ыаллыбыт. Холобур, былырыын бурдук сиэ-үммүтэ. Ону суоһу, сылгы тэпсибит чахчыта эмиэ баар. Билигин туохха барытыгар хаһаайыннары сыһыан быһаарыаҕын мугудайдар ойдуулэр. Ол иһин ыһыҥҥы агрономическай үлэлэргэ илии тийиэр, хаһаайын баар курдук. Оттон кэскиллэх дьаһалларга эмиэх элбэх. Олортон чопчу тиэрэн туралларын эрэ аҕыйыыбыт.

С. СМИРНИКОВА.

Валерий Иннокентьев «Мыҥдаҕайы» совхоз Болугурдаабы отделениетыгар үүт таһар массыынаҕа үлэлээбитэ уонча сыл буолла. Кини бу кэм устата фермаларгын үүтү аһыппанка-кутуппанка Кыстык Кугдаталаҕы арыы сыаҕар тиэрэрдэн кэллэ. Ордук сайыҥҥы мэчэрэҥ үс ыйыгар үүт таһыта түбүгү эрэйэр. Киинтэн тэйиччи олохтоох ыаннык фермаларыттан күн ахсын үстүүтэ кырыыннаахха эрэ табыллар. Аны сороҕор ол-бу саахал тахсар түбэлтэтигэр үүтү Мыҥдаҕаайыттан Мырыла арыытын сыаҕар илдьэр түбэлтэ да баар буолааччы.

Бастыҥ үлэлээх водитель бэйэтин биир идэлээхтэрэн ортотугар оройуонна, совхозка чемпион аатын ылаттаабыта. Валерий ааспыт сылга үүт таһар массыынатынан 29087 тонна-километрдаах үлэни толорон, «Мыҥдаҕаайы» совхоз чемпион шоферун аатын өссө чистэтэ. Кини массыынатын кэмиттэн кэмигэр көрөр, оҥостор буолан, үүт таһыллыыта харгыстаммакка хаалааччылар, итиитэн сүөгэй, арыы хаалыстыбата үрдүк буолуута эмиэ тутулуктаах.

Снимокка: үүт таһар массыына шофера В. С. Иннокентьев.

Т. Кардашевскай фотота.

Райсовет сессиятын ынырыы

Оройуоннааҕы Совет IX сессията 1992 сыл олунньу 14 күнүгэр ыҥырыллар.

Сессия коруутугэр маннык боппуруостар киллэриллэллэр:

1. Олохтоох администрация структуратын бигэргэтии.

2. 1991 сыллааҕы бюджет туолуутун уонна 1992 сыл бастаны кварталлааҕы бюджет бырайыагын тустарынан.

Сессияҕа оройуон Советын депутаттара, сельскэй Советтар председателлэрэ, администрациялар баһыльыстара, хаһаайыстыбаннай уонна государственнай тэриллэлэр салайаччылара ыҥырыллаллар.

Райсовет председателэ: М. Сибиряков.

Чурапчы с. 1992 с. олунньу 6 күнэ.

Тохсунньу 2 күнүгэр туох да нилән ылбат быһыыта буолбута. Продавецтар садыстарга, атыттар, баҕарбаталлар да, мозахнстарга кубулуйа охсубуттара. Тугу эмэ атылаһыаҕы саная да, күнүнэн буолбакка, чаҺынан мастыйан иҺэр харчы да тиийбэт буолбуттара.

Снимокка: Манежнай площадка «Үлэһит Москва» хамсаһын сыаналары көҥүл ыытыны утары туһаайыллыбыт митинг; «Черкизовская халбаһы» төгүрүк сыаната билигиттэ — рекорд.

Р. Денисов, Б. Кавашкин фотолара. (ССТА фотохрониката).

Приватизация

ЫЛ ДА БЫҺААРЫЛЛЫБАТ

Приватизацияны ыытыы улахан булкуурдаах, мунаахтаах. Ыл да соҕотохто быһааран кэбиспэккин. Государство бас билиититтэн баайы-дуолу таһааран турангыын. Саха сирин, оройуон, нэһилиэк, үлэ коллективын, биирдиилээн дьон интэриэстэрин таба дьүөрэлээтэгин ыытыахтааххын. Россия уонна Саха Республикатын сокуоннарынан, бастаан туран, барса суох, ночооттоохтук үлэлиир тэриллэлэр государство бас билиититтэн тахсыахтаахтар. Холобур, быйыл совхозтары коллективнай бас билиигэ киллэрии коруллар. Иккис этабынан ассоциацияларга, баһынай хаһаайыстыбаларга үлэлэрин ыытыллыахтаах. Оттон промышленнай тэриллэлэр акционернай обществолары, табаарыстыбалары, акционернай компаниялары тэрийиэхтэрин сөп.

Манна коллективтар сүбэлээн сайдыы ханнык суолун тутуһалларын быһаарыахтаахтар. Онно коллективнай бас билиинэн дуу, баһынай хаһаайыстыбаларынан, кыра предприятиелэринэн дуу, биирдиилээн (чаһынай) бас билиинэн дуу үлэлээһин туох кедьүүһү биэриэхтээҕэ учуоттаныахтаах, саҥалыы тэриллии иннинитин туох экономическай уонна социальнай түмүктэргэ, содулларгa тиэрдиэхтээҕин барыллаан көрүллүөхтээх. Атыннык эттэххэ, бас билии саҥа сыһыаннаһыыларыгар бородууксуйа ахсаан өртүнэн эбиллиитэ, хаачыстыбата туһааннаах, үлэ түмүгэр дьон материальнай интэриэстээх буолуулара, общество финансовай туруга эрдэттэн үөрэтиллиэхтээх. Ити саҥа тэриллиилэр иннинитин хардарыта куоталаһыы төрүттүгэр слоҕуран сайдыахтаахтар. Оччоҕуна үлэ онорумтуотун мунутуур үрдээһинэ, бородууксуйа элбээһинэ, сыана чэпчээһинэ ситиһиллиэхтээх.

Приватизацияны Саха Республикатын Малгосалга государственнай комитета ыытар. Кини, государственнай бас билээччи буолан туран, сүрүн средстволары атылаан саҥа тэриллэлэри тэрийэр. Ханнык баҕарар государственнай тэриллэ уларытыллан, тэриллэригэр үлэ кыһыл юридическай сирэй комитет аатыгар сайабылыанньата уонна олохтоох Совет быһаарыыта төрүт буолуохтаахтар. Оны тэҥэ уопсай мунньах ураатта, коллективчиланнэрин дуогабардаһар боротокуоллара уонна көрдөһөччү атылаһар ыыахтааҕын туоһулуур документ сыһыарыллар. Ити кэнниттэн комитет бириэҥнэнэн аналлаах комиссия тэриллэр. Кини составыгар государственнай комитеттан, олохтоох Советтан, үп органыттан, администрациятыттан, коллективыттан, профсоюзнай тэриллэттэн представителлэр баар буолуохтаахтар. Оны таһыкан инвентаризационнай комиссия (ылаабынай бухгалтер, ылаабынай инженер, технолог, о. д. а.) ыытыыны ылар.

Предприятие мала-сала, үбэ-харчыта барыта учуоттанар уонна, сыана үрдэбитинэн, саҥа сыана ууруллар. Онно туспа методика бигэргэнэн турар. Атылаһыллан кириэр үп государственнай мал-сал республикатааҕы уонна олохтоох Советтар (администрациялар) бюджеты таһыгар фондаларыгар хиирэр. Итиннэ мунньуллубут үп саҥа объектары тутуурга, капитальнай өрөмүөннэри ыытыыга туһаныллыахтаах.

1992 сылга үлэ коллективтарыгар приватизацияны ыытыыга эрдэс көрүнүөх чэпчэтиллэр өгөһүллүохтара. Атыылаһар акция номинальнай сыаната 30 бырыһыанҥа диэри намтатыллар уонна бир киһиэхэ 20 тыс. солк. ордуо суохтаах. Өссөтүн коллектив бир чиланыгар атыылаан акциялар 20 тыс. солк. тиийбэт буоллахтарына, 30 бырыһыан чэпчэтиллэх атыыланар. Оттон сүрүн фондалар элэйиллэрэ (изностара) 70 бы-

С. А. Новгородов тереебутэ 100 сыла туолуутун көрсе

НОВГОРОДОВ БУКВАРА

Урукку өртүтэр түн хараҥаҕа олорбут норуот Саха сирин советскай оскуолаларыгар бэйэтин тылынан үөрэнинэ, суруйбичиги билиитэ С. А. Новгородов букварыттан саҕаламмыта. Оччотооҕу учуутал аймах, букварь итэҕэйин-быһаҕаһын ыйан, саҥа букварь ордук ситэнхотон тахсыытыгар улаханнык кемолоспута. Холобур, Үөһээ Бүлүү оройуонун учуутала Васильев букварь оҕо болҕомтотун тардар ойуулара суоҕун, шрибэ олус быстархайын, о. д. а. ыйбыта. Сурук бэлиэлэрин киллэриэххэ наада диэбитэ. Букварь үөрэтии ньыматын ыытта сибээстээх буолуоҕар эмиэ тохтообута. Кини этэрэ, маннай утаа үөрэтиини уһун аһаҕас дорҕоонноотон саҕалыах баара.

Ити этиилэри учуоттаан туран өгөһүллүбут эмиэ «Сурук-бичик» диэн аатаах иккис букварын Семен Андреевич 1922 сылаахха атын дьону ыытыһан оҥорон таһаартарбыта. Ол сүрүн учебник буолбута. 1923 сыллааххы Семен Андреевич өр сылларга сыраласпыт үлэтэ Петроград куораттаа иккис кинигэ буолан 500-түү экземплярынан бэчээттэнэн тахсыбыта. Ити тахсыбыт «Сурук-бичик» диэн букварь оҕо үөрэнэригэр олус табыгастаахтык өгөһүллүбута, кини, билиҥи наука тиһэх ситиһиитигэр олоҕуран оҥоһуллубут буквардар курдук аналитико-синтетическай дорҕоон ньыматыгар олоҕурбут сахаҕа бастакы букварь этэ. Үөрэтии үһүн аһаҕас дорҕоонтон саҕалаан ыытыллар уонна маҥнайгы кэмнэ олор ыыргэрдээх бутэй дорҕоонноору кытта үөрэтиллэллэр.

Үсүһүнэн, 6 аһаҕас, 2 бутэй дорҕоону уонна кинилэр буквалаарын биллэрэн оҕолору аҕаар, суруйар оҥорон баран бутэй «Т» дорҕоону үөрэтиигэ киириллэр. Оны даҕаны туспа дорҕоон, буква быһыытынан үөрэппэккэ, «тыы», «туус», «таас», «тинс», о. д. а. тыллары «Т» дорҕоон артикуляциятын үөрэтиннэн уонна артикуляцияны оҕолор тылга таба туһаналларыгар анаан киллэрэр. Итинник ньыманан үөрэтии түмүгэр, ити буквалаарынан оҕолор дөбөҥнүк аҕаар, сыыһата суох суруйар буоллаллар.

Мин бэйэм 15 саастар диэри үөрэммэккэ ыалга иитиллэ сылдьан, үбэйбиттэн ити букварынан үөрэнэн олох сыыһата суох, хоп курдук түргэнник аҕаар, суруйар буолан, дьон аҕаатыгар суруксуттаабытым. Сүрүн үөрэҕим түөрт кылаас да буоллар, дьонтон итиҕэс үлэлээбэккэ кэллим. С. А. Новгородов буквара ити курдук мин олохпор, мин эрэ буолуо дуо, бүтүн норуот сырдыгына тахсарыгар, үөрэхтэнэригэр үтүмэхтээх үрдүк көмөҥү оҥорбута.

Сахаттан бастакы лингвист-ученай Семен Андреевич Новгородов тереебут норуотун сайыннарар туһугар үлэлээбит үтүөтэ үйэлэр тухары ахтылла туруоҕа.

Я. ПАВЛОВ,
Саха Республикатын оскуолатын үүнүлээх учуутала, оройуон бочуоттаах гражданина.

✦ Экология ✦

Көрдөбүлгэ эппиэттээбэттик дьаһанабыт

Саха Республикатын 12-с ыытыллыбыт Верховнай Советын 8-с сессията айылҕа харыстабылын сокуонун бигэргэппита. Оҥ. РСФСР законодательнай акталарын кытта дьүөрэлэһэн, тулалыыр эйгэни калимник харыстыыр боппуруостары быһаарар. Кини сорутунан айылҕа уонна общество сыһыаннаһыыларын бэрээдэктээһин, алдьаныытыа, уйан айылҕабытын харыстааһын, айылҕа ресурсаларын тулалыыр эйгээ охсуута суох кэдьүүстээхтик туһаныы, чөлүгэр түһэрии, экологическай кутталы суох оҥоруу, нэһилиэнньэ чэбдиктик олоруутун хаачыллыы буолар. Олох сайдыыта айылҕаны харыстааһын сүрүн принциптэринэн салайтарыахтаах. Кини олоҥо, доруобуйата, общество экологическай уонна экономическай интэриэстэрэ дьүөрэлэһиннэрэн мэнтиэлиэхтэх. Айылҕаны харыстааһын программалара, дьаһаллара олохтоох киллэриллиэхтээхтэр, тулалыыр эйгэни кирдитии алдьатыы иһин экономическай механизм, кэлим экологическай хонтуруол системата олохтонуохтаах.

РСФСР уонна Саха Республикатын сокуоннарын олохтоох киллэрии народнай депутаттар олохтоох Советтарыгар сүктэриллэр. Кинилэр дьаһалларгар айылҕаны харыстааһын политикатын оҥоруу, тулалыыр эйгэни кирдитэр объектары учуоттаһын уонна экологическай паспортизацияны оҥоруу, территорияҕа экологическай экспертизаны тэрийии, айылҕа ресурсаларын туһаныы иһин төлөбүрү олохтооһун, бултааһын болдьоҕун тутуһуннарыы, айылҕа ресурсаларын, историческай, археологическай, геологическай, культурнай паамятынньыктары, айылҕа бэйэтэ соруйан оҥорбут комплекстэрин, о. д. а. учуоттааһын, территорияларыгар сылдьар туристическай группалар, экспедициялар үлэлэрин хонтуруоллаһын, о. д. а. киирэллэр.

Тулалыыр эйгэни харыстааһын боппуруостара народнай депутаттар оройуоннаах Советтарыгар бириэмэтигэр коруллаллар. Онно ылыллыбыт дьаһаллар сельсоветтарынан, тэриллэлэринэн толоруллуоттар. Онуоха туһаанныах ирдэбиллэр өгөһүллүбуттар, отчуоттара истиллибит, хонтуруол олохтоммот. Тулалыыр эйгэни кирдитэр объектары нэһилиэктэриннэн учуоттуур туһунан алтыныы, сэтиньи ыйдарга дьаһал ылыллыыта сельсоветтарыван толоруллубакка иһэр. Ити Саха Республикатын Министрдэрин Советын 43 №-дээх уураах олохтоох киллэриигэ бастакы хардыынан буолуохтаах этэ. Итиллэртэн көрөн айылҕаны кирдитиибит кээмэйэ быһаарылыахтаах, ону туоратар суоллар-иистэр чөлкэйдэлыахтаахтара, үп бэриллиэхтээх. Оны ыытыан толорбатубут.

Күөллэртэн, үрэхтэртэн уҥуу ылар бары тэриллэлэр көҥүллэтии ылыахтаах этилэр. Аасыт сылга оройуон бары совхозтара, дьиэ-уот уонна коммунальнай хаһаайыстыба холбоһуга, оромуөнкүүр-техническай предприятие, «Якутводмелиорация» ПМК-та, «Агропромстрой» МПМК-та, райпотребсоюз уо. д. а. тэриллэлэр расчет оҥорон республикатааҕы государственнай комитетка биэрэллэр. Иннинитин ханнык баҕарар бырайыак ити үөһэ этиллибит документтарга олоҕуран толоруута кириитэ ирдэнэр буолуоҕа. Эрилии Эристиин аатынан совхоз столярнай сыаҕын Дириҥ күөл харыстанар зоватыттан, Лампа ферматтан Таатта үрэҕиттэн көһөрдө, Ньидьили күөлүн буоруунан модьоҕолооһун саҕаланна. Болтоҥо отделениета «Сардаана», «Кэскил» фермаларыгар суоһуну ыстаппат буоллаҕа эрээри, хотоннорун суох оҥоро, территорияларын ыраастыы илик. Техниканы заправкалыыр пуннары үрэхтэр, күөллэр үрдүлэриттэн көһөрүүгэ «Чуранчы» совхоз бары бириигэдэлэриигэр үлэ баланча ыытыллар. Пилорамалар территорияларын ыраастааһын олус быстаан. Кэлин маһы хайыттарыыта тобоҕо суох технологияҕа «Агропромстрой» МПМК-та, тутар-өрөмүөннүүр участак, маһы таҥастыыр комбинат кириилэр. Оройуон кириигэр ыраахырдыы үлэлэрэ көрдөбүлэ эппиэттээбэттик ыытыллаллар, үгүс тэриллэлэр хаһаайыстыбаннай үлэлэриэ, олохходьаһахха тахсар тобохтору хараҕыыга кыһамматтар, ол иһин төлөбүргэ тардыллаллар.

Сири кэдьүүстээхтик туһаныы, хаһаайынныы сыһыаннаһыы боппуруостара бытаанным олоххо киирэллэр. Авспыт сылга алдьатыллыбыт сирдэри чөллөрүгэр туһэран, аналлаах документтары оҥорон туттарыыга бир да тэриллэ кыһаллыбата. Ити ордук карьердарга сыһыаннаах. Суолу-ниҥи техниканан тоҕута көтүтүү үгүстүк таһаарыллар. Авто-тракторнай паркалар салгыны буортулаһыннарын туругун, туһаанныах прибор суох буолан, ыыйан бэрэбиэркэлээбэтибит. Аналлаах документтара суох 35 заправкалыыр пуннар, 40 гараж, 120 хотон, элбэх бөҕү-сыыһы тоҕор сирдэр баалар. Оройуонна 195 котельнай (ол аҥаттан 90 таас чоҕунан оттуллар) салгыны буортулуур. Бары буортулаах объектар аналлаах бырайыактыыр документтаах буолуохтаахтар, ити ирдэбил биһиэхэ ырааҕынан тутуһуллубат. Оной документа суохтар улахан толобургэ тардыллыахтаахтар. Оны олохтоох Советтар хонтуруоллуохтаахтар.

Тулалыыр эйгэбитин бары бүттүүн арангаччылыахтаахпыт, алдьатыллыбыт өртүн чөлүгэр түһэриэхтээхпит. Итиннэ ким даҕаны тастан кэлэн кемелиэҥ суоҕа, ону таба ойдуох тустаахпыт.

М. ПАВЛОВ,
айылҕа харыстабылын оройуоннаах комитетын председателэ.

рыһыантан ордук буоллаҕына, үлэ коллектиҕыгар босхо бэриллэллэр. Государственнай малы-салы атыылаһыыга үлэ коллективаа тэрилтэҕэ баар экономическай көҕүлүөһүн фондаларын средстволарын туһанар быраабтаах. Үлэ коллектива бэйэтин тэрилтэтин бүтүннүү бириидэ ыыйан атыыласпат түбэлтэлэргэ төлөбүр болдьоҕо уһатыллыан сөп. Ол эрээри 2 сылтан уһуо суохтаах. Тэрилтэ бэйэтин үбүнэн, банк кредитинэн, ссуданан уонна атын заемнарынан тутуллубут, булуллубут сүрүн фондалар коллективка босхо бэриллиэхтэрин сөп. Үөһэ ахтыллыбыт чэпчэтиилэри тэнгэ банк кредитэ туһаныллыан сөп, ол, биллэн турар, саҥа тэриллэр коллектив банк иннигэр саҥа экономическай сыһыаннаһыыларга олоҕурбут усулуобуйаларга сөп түбэһэр эбэһээтэлистибэлээх буоллаҕына.

Государстволтан араарыы уонна приватизация хас биирдии түбэлтэтэ государственнай комитетынан, олохтоох администрация быһаарыытынан ыытыллар уонна түмүгэ биэргэтиллэр. Приватизация конкурска аукционнай төрүккэ олоҕуран кэнэгиик ыытыллыахтаах. Быйыл бас билиини государствоттан араарыы сүүһүнэн бүтүөхтээх, өстон приватизацияны кэнэгиик ыытыахтаахпыт.

Билигин оройуонтан араас көрүнүөх кыра тэрилтэлэр, баанынай хаһаайыстыбалар бэйэларэ туспа аахсар счеттаах үлэлиллэр. Ол эрээри сорохтор оройуонтан туох даҕаны көдьүүһү биэрэ илистэр. Коҥүл эрэ сылдьыахха диэн санаанан салайтаран тэриллибит курдуктар. Туспа бардылар да ким даҕаны хонтуруоллуо суохтааҕын курдук саныыллар. Кинилэртэн коммерческай уонна сбербаннартан ылбыт кредиттэрин, ссудаларын бириэмэтигэр төлөөрүү, государственнай полуоктары, пенсионнай уонна страховой фондаларга төлөбүрдэри-угуу ирдэниллэр. Баанынай хаһаайыстыбалар урут ылбыт ссудалара сотуллан турар, ол мэлдьи хатыланыа суоҕа. «Предприятиелар уонна предпринимательскай үлэ туһунан» Россия Сокуонугар ханнык баҕарар туспа тэрилтэ хаһаайыстыба кэдьүүстээх уонна социальнай туһаайыыларах буолара, онон рынок систематын миэстэҕэ олохтоох киллэрсиэхтээхтэрэ ыйыллар. Биир өртүнэн предпринимательскай хамсаһын тэнитиллиэхтээх, өйөөнүллүөхтээх, иккис өртүнэн ол хамсаһын бастаттах, бэйэтэ көҥүлүнэн барыыта хааччахтаныахтаах. Ол иһин араас экономическай хааччахтааһыны өгөрөр сокуоннар, ыйаахтар тахса туралларын.

Инникитин оройуон администрацията урут тэриллибит уонна саҥа тэриллэр кыра предприятиелары баанынай хаһаайыстыбалары регистрациялыырыгар киниилэр туох көдьүүһү биэриэхтэрин учуоттуур уонна бэйэтин сорудахтарын тиэрдэр буолуоҕа. Оттоҕутар эрэ оройуон кэнилиэнньэтин олоҕун-дьаһаҕын туһугар хардыы өгөһүллүөн сөп диэн түмүүгэ келилиннэ. Онон ким барыта оройуон экономическай уонна социальнай сайдыытын туһугар бэйэтин кылаатын киллэрсиэхтээх.

П. КИРИЛЛИН,
оройуон баанынан экономикаҕа уонна үпкэ солбуйаччы.

Горелое сэлиэнньэ кэнсиэрбэлэрэ

Тамбовскай уобалас. Горелое сэлиэнньэтээҕи кэнсиэрбэ завода рынок сыһыаннаһыыларын усулуобуйатыгар өрдөөҥүттэн үлэлиир потребительскай кооперация систематыгар киирсэр. Завод сылга 10 мөлүйүөн усулуобуйай баанка кэнсиэрбэни оҕуруот астарыттан уонна отонноотон бэлэмниир. Өссө эт кэнсиэрбэтин өгөрөр уонна пинбэ буһарар сыахтары үлэлэтэр. Завод көмө ыһаайыстыбатыгар 250 ынах сүөһүлээх. Онно эбии эти нэһилиэнньэттэн атыылаһар.

Завод рабочайдара уонна сулуусналаахтара кэккэлэһэ бөһүөлэккэ олороллор. Ону завод хаһаайыстыбаннай ньымалан туппута. 150 миэстэлээх уопсай дьиэ, оҕо сада бааллар. Үлэһиттэр аһылан-үөлүнэн уонна промтоварынан хааччыллаллар. Маннык дьаһаныы сыаналар көҥүл ыытыллыбыт, аһы-үөлү, табаары булуу мараабыт кэмин эрийиримускуурун билэрдин сыыпатта.

Снимокка: үлэһиттэр А. В. Бетина уонна Л. М. Плотникова бородууксуйаны тутааччыларга ыытарга бэлэмнииллэр.

Ю. Дьяконов фотота.

✦ Хаһаайыннааһын көрүнүн талабыт ✦

Билигин пенсиэҥа олорооччулар, атын тэрилтэҕэ үлэлээччилэр совхозтар атахтарыгар туруулларыгар элбэх сыраларын биэрбит, кылааттарын киллэрбит дьон. Онон билигин үлэлээччилэр биһиги эрэ бас билэбит диир моральнай да, политическай да быраабтара суох.

Сайдыы суолун таба тайаныахха

Хаһаайыннааһын таба суолун талыы биһиги курдук кураайы сирдээх-уоттаах оройуон нэһилиэнньэтигэр тыын суоллаах. Совхозтары ыһан баран фермерскэй, баанынай хаһаайыстыбалары, акционернай обществолары, коллективнай баанынай хаһаайыстыбалары тэрийэр-тэ сүбэлиллэр. Италиэр-тэн акционернай обществолары тэрийии аһылык туруктаах базата суох биһиги оройуоммутугар ыаллыбата чуолкай. Оттон бэйэм фермерскэй, баанынай хаһаайыстыбаны барыыны ордоробун.

Ону маннык тарыннан быһаарабын: бастакытынан, производство средстволарын, сүөһүү-аһы үлэ бүтэһиктээх түмүгүнэн кэрэн фермер бэйэтэ дьаһайарынан дьиҥнээх хаһаайыннаһыы сыһыан үөскэтиллиэхтээх, ыһыы-тоҕуу, ыскайдааһын суох буолуохтаах, үлэҕэ сыһыан тосту уларыйыахтаах. Иккиһинэн, биир аҕа уйа 10—20 ыал буолан баанынай хаһаайыстыбатын тэриниэхтэрин сөп. Оччоҕуна күннэтэ уларыйа турар рынок усулуобуйатыгар эпиэттиир ньымса коллектив үөскүүр. Үсүһүнэн, нэһилиэк иһигэр хас даҕаны баанынай хаһаайыстыбата баар буоллаҕына, онтуллар бородууксуйаны дэлэтиҥэ хаачыстыбатын туспарыыга куоталаһар рынок туспа сыһыана үөскүөхтээх. Төрдүһүнэн, Президент, правительство баанынай хаһаайыстыбаларга өгөрөр көмөлөрүн туһаныахтарын сөп. Сорохтор наһаа бытарыйартан куттаналлар, техниканы атыылаһарга кыах суох буоларынан, кураан сылларга ыраах тийэн оттуур-маҥтыыр кыаллыа суохтааҕынан туус ньуоһур тутталлар. Итиннэ ассоциацияҕа түмэн (киинэ) хайа баҕарар быһаарыахха сөп.

Үүс экономистар коллективнай баанынай хаһаайыстыбаны тэриннини чаанынай бас билиҥэ киирии иниинэҕи быстах этабынан сыаналыыллар. Ити сөп. Быһата, аты эрэ уларытыы буолар. Дьиҥнээхтик бэйэ олбуорунан киирбэтэх баайы-дуолу кумааҕыга эрэ өлүүлэһии хараҕы эрэ баайы буолбатах дуо! Бэйэм киэнэ дии санаан хаһаайыннаһыы сыһыан үөскэтэтэ чахчы. Онон үлэһит хаһан эрэ кумааҕыга баар баайыттан, натуранан уонна харчынан барыһы ылбат буоллаҕына, аккаастаныаҕа.

Совхоз баайын-дуолун үллэстии улахан мөккүөрдээх буолар чинчилээх. Үүстэр билигин үлэлии сылдьар эрэ рабочайдар үллэстиэхтээхтэрин курдук толкуйдуулар. Төһөнөн аҕыйах буолабыт да, соччонон элбэххэ тиксиэхпит диэн ойдуулаллар. Дьиҥнээн, киниилэр аҕа колуоннаттан үлэ эстафетатын эрэ туппут үтүөлээхтэр. Билигин пенсиэҥа олорооччулар, атын тэрилтэҕэ үлэлээччилэр совхозтар атахтарыгар туруулларыгар элбэх сыраларын биэрбит, кылааттарын киллэрсибит дьон. Онон билигин үлэлээччилэр биһиги эрэ бас билэбит диир моральнай да, юридическай да быраабтара суох дии саныыбын. Кытаанахтан И. П. Пономарев «Элбэх хамнаһы ыла сылдьар дьону үлэлэтэн матараргa» этиитин кытта сөбүлэспэппин.

Билигин хаачыйыы эйгэтин уонна культура тэриллэрин үлэлиттэрэ социальнай өртүнэн саамай көмүскэлэ суох хаалларылар. Ити тэрилтэлэргэ урут совхозтарга уһуннук үлэлээбит дьон эмиэ бааллар. Аны совхоз рабочайдарын оҕолорун детсадтан ыла бүөбэйдээн, оскуолаҕа интэн-үөрэтэн, балыһаҕа эмтээн-томтоон кэбит — эмиэ киниилэр. Онон совхоз экономическай өртүнэн бөдөргоөһүнүгэр, үлэдиллэриигэр усулуобуйаны тэрийсиигэ киниилэр эмиэ кылааттаахтар. Урут совхозна үлэлээн баран үөрэҕи бүтэрэн кэлбиттэр эмиэ бааллар.

Дойду урукку системата эйгэлээн дириҥ экономическай кризискэ киирдибит. Сыананы көҥүл ыытыыттан бородууксуйаны өгөрөн таһаараччылар өгөрөн таһаарыыны үрдэтэр өннугар сыананы үрдэтэн барсы ылар суолга турдулар. Өгөрөн таһаарыы намтыы турар кэмигэр харчыны күүскэ бөчөөттэһин ыытыллар. Ол харчы суолтата сүтүүтүгэр тиэрта. Сыана хонон турдах ахсын үрдүүр, онон үүс үлтэах да дьоннор аһыыллара - таҥналлара улам ыараан иһэр. Билигин дьиэлээх-уоттаах, сүөһүлээх, сылгылаах, атын да кеме хаһаайыстыбалаах дьоннор балачча тулуктаһар ыыхтаахтар. Онон нэһилиэктэрдээҕи оскуолалар, оҕо садтара, балыһалар кеме хаһаайыстыбалаах буолуулларын ситиһиэххэ. Ол иннитэн совхозтар баайдарыттан киниилэри матарыыыахха. Оччоҕуна эрэ рынок усулуобуйатыгар барыыбытыгар тэҥ соҕус стартовай балаһыанньа баар буолуоҕа.

Сир-уот боппуруоһа эмиэ итинник быһаарылыахтаах. Ити түбэлтэтигэр үүтү, эти өгөрөн таһаарыы дэлэйиэҕэ, ордукхоһу санаһыы суох буолуоҕа. Ол да үрдүнэн урукку сүөһүлээхтэр ордук балаһыанньалана туруохтара эрээри, тэрилтэлэр кеме уонна киниилэр үлэһиттэрэ чаанынай хаһаайыстыбаларын төбө кыалларынан сайыннара, кэнэтэ сатаатахтарына, кэм тэҥ соҕус балаһыанньа үөскэтиллэн сөп.

Ити боппуруоһу правительство ылымматаҕына, оройуон салалтата киинэн сүрүннүүр дьаһалы ылыыларыгар баҕарабын.

С. НОГОВИЦЫН.

Эҕэрдэлиибит!

Күндү ийэбитин, эбэбитин, хос эбэбитин, саҥаслытын ОСИПОВА Вера Устиновнаны 70 сааһын туолар юбилейынан истиҥник эҕэрдэлиибит. Баҕарабыт кырдьары, ыалдьары билбэккэ уһуннук, дьоллоохтук олороргор.

Кыргыттарыҥ, күтүөттэриҥ, оҕолоруҥ, сиэнэриҥ, ыймахтарыҥ Осиповтар, Дьячковскайдар, Собакиннар, Харайбатовтар, Пермяковтар.

x x x

25 сыл оскуола директорынан, районо сэбиэдиссэйинэн үлэлээбит норуот үөрэҕирдиитин туруу үлэһийиэн үлэлээбит норуот үөрэҕирдиитин туруу үлэһийиэн, ол, биллэн турар, саҥа тэриллэр коллектив банк иннигэр саҥа экономическай сыһыаннаһыыларга олоҕурбут усулуобуйаларга сөп түбэһэр эбэһээтэлистибэлээх буоллаҕына.

Государстволтан араарыы уонна приватизация хас биирдии түбэлтэтэ государственнай комитетынан, олохтоох администрация быһаарыытынан ыытыллар уонна түмүгэ биэргэтиллэр. Приватизация

Күндү ийэбитин, эбэбитин, хос эбэбитин, саҥаслытын ОСИПОВА Вера Устиновнаны 70 сааһын туолар юбилейынан истиҥник эҕэрдэлиибит. Баҕарабыт кырдьары, ыалдьары билбэккэ уһуннук, дьоллоохтук олороргор.

Кыргыттарыҥ, күтүөттэриҥ, оҕолоруҥ, сиэнэриҥ, ыймахтарыҥ Осиповтар, Дьячковскайдар, Собакиннар, Харайбатовтар, Пермяковтар.

x x x

25 сыл оскуола директорынан, районо сэбиэдиссэйинэн үлэлээбит норуот үөрэҕирдиитин туруу үлэһийиэн үлэлээбит норуот үөрэҕирдиитин туруу үлэһийиэн, ол, биллэн турар, саҥа тэриллэр коллектив банк иннигэр саҥа экономическай сыһыаннаһыыларга олоҕурбут усулуобуйаларга сөп түбэһэр эбэһээтэлистибэлээх буоллаҕына.

Государстволтан араарыы уонна приватизация хас биирдии түбэлтэтэ государственнай комитетынан, олохтоох администрация быһаарыытынан ыытыллар уонна түмүгэ биэргэтиллэр. Приватизация

Н. И. Дьячковскай, И. Д. Неустроев, В. М. Неустроев, Е. А. Флегонтов.

x x x

Күндү аҕабыт, эйэбит ПОПОВ Афанасий Данилович, 55 сааскын туолар, бочуоттаах сылыгынаҥа тахсар кэрэ-бэлиэ түгэҥигиэн итинник эҕэрдэлиибит. Кырдьары, ыалдьары билбэккэ биһиги кытта үөрэ-көтө уһуннук, дьоллоохтук олороргор баҕарабыт.

Кэргэниҥ, кыыһыҥ, күтүөтүҥ, сиэнэриҥ.

✦ Сир реформата ✦

САҺААННААХ МАҺЫНАН МЭЭРЭЙДИЭХХЭ

Колхозка, совхозка 40-чаҕа чугаһыыр сыл бириҥдьиирдээбитим. Ол тухары тартарыллыбыт баанналары, охсуллубут, мунньуллубут ходуһалары саһаанныах маһынан эт атахпынан сылдьан, бука, элбэхтик мэҥэйдэтэлээбитим буолуо. Онон көрөн гектарыгар таһаран көлөһүн күүгүн, хамнас ааҕарым. Ол түмүгэр дьон үлэларын төһөнү өгөрбуттарын чинчийдик ааҕсаллара. Оччолорго баанына да, ходуһа да иэнэрэ чуолкай буоллаллара. Кэлин механизатордар үлэлиллэриигэр быһатын көрөр буолбуттарыттан, үүс ходуһалар талаҕынан, тамаҥнан, эрбэннинэн саба үүнүүлэр, баанналар ыстылара, уу олохсуйар өртүлэрэ быһа котүтүлүннүлэр, арыыланнылар. Итиллэр билигин сир реформата ыытыллыгар учуоттамматтар, урукку мэҥэйдэриннэн быһа анналлаллар. Сорох үрүйэ-харыйа сирдэри техника улуу кэһан кэбистэ, оттуур үрахтэрбит, алаастарбыт ортолорунан, киниэстин-мараастыы хорук айан суоллара тыргыллаллар. Ити эмиэ болҕомтоҕо ылыллыбат. Онон үүс оттуур ходуһаларбыт, баанналарбыт туһаттан тахсыылара, үүнүүлэрэ биэрбэт буолуулара учуоттаныах тустаах.

Сири түҥэтэр оройуоннааҕы комитет председателэ Н. Г. Михайлов нэһилиэктэрдээҕи, отделениелардааҕы сири түҥэтэр комиссиялары кытта сүбэлэһэн сир туһаны биэриитин чуолкайдыыллара наада. Онон үлэһиилэр сирдэри саһаанныах маһынан мэҥэйдэтэн туһалааһын уонна туһата суохтарын быһаартарыахха. Сири саас-үйэ тухары сыһыартаран баран туһата суохха нолуогу төлүүрүн ким да сөбүлээбэтэ чуолкай.

Баанынай хаһаайыстыбалары биирдии ыалларынан тэрийэри утарабын. Киниилэр, ыыахтара кыратынан, тута тыа хаһаайыстыбатын бородууксуйаларын өгөрөн таһааран нэһилиэнньэни дэлэччи хаачыйалларын сварбахтыыбын. Онуоха биһиги курааны сирбит-уоппут «көмөлөөрө» чуолкай. «Ат сүүрдэҥиз ыт хаалсыбат» диэбит курдук, ким-хайа иннинэ баанынай хаһаайыстыбатын тэриэн бараннар «муннукка ытаспыттар» хайыы-үйэ көстүтүлээн эрэллэр. Коллективнайдык дьаһанан Советскай былаас 70-тан тахса сылларыгар норуот куһаҕаннык олорботоҕо. «Норуот күүһэ—көмүөл күүһэ» диэн мэнэҕэ этиллибот. Онон коллективнай предприятиелары тэрийтэлиирбит ордук дии саныыбын. Оччоҕуна үүс бытарыйыа суоҕа, ханнык баҕарар ыарахаттары чэпчэкитик туоруохпутун сөп.

П. ЛЕБЕДЕВ.
(Хаһыат общ. корр.)

● *Спорт* ● *Спорт* ● *Спорт* ●

МАС МЭХЭЭЛЭ БИРИИЬИГЭР

Тохсунньу 25 күнүгэр Уус-Алдан ороҕуонун Тулука бөҕүөлэгэр саха биир сатыырбыт күүстээх Михаил Семенович Карамзин (Мас Мэхэлэ) бириинньигэр мас тардыһыытыгар аҥаас турнир буолан ааста. Онно Нам, Уус-Алдан, Чурапчы ороҕуоннарыттан уонна Якутскайтан барыта 50-ча спортсмен кытынна. Кинилэр 4 ыйаанынна күрэхтэстилэр. Бириигиттэн Степан Алексеев, Григорий Баранков кыттыыны ылылар.

Күрэхтэһээччилэр ортолэриттэн тоҕо эмэ утарсыы баарын үрдүнэн, хара бастакыттан бырааблаары уларыйтан кэбистилэр. Холобур, атаҕы хамсаппакка, сыҥарыппакка тардыһыаны киллэрдилэр. Онуу сөбүлээбэттэр күрэхтэһиигэ киирбэккэ дьаһанныларыгар быһаччы этиллэр. Тэҥнэһиэхтэрэ дуо, бачча сиргэ ааастаан айаннаан тиийэн баранар, сөбүлэһэргэ эрэ тиийдилэр. Бырааблаары ким таптаабытынан уларыта сылдьыыттан күрэхтэһии бастыыттан улахан айдаанаахтык, балыйсылаахтык барда. Атаххын хас хамсатыыт кыайтарыынан заҕыллан исто, Холобур, 74 кг үөһэ ыйаанынаахтарга Григорий Баранков кыахтаахтык былан истэҕинэ, «атаҕын хамсаата» диэн бириинэлээн кыайтарыыны биэрдилэр. Итэ курдук хас тардыһыы сөҥүччү атыттан-атын айдааны күөдьүтэн кэлэ. Оттон күрэхтэһээччилэр «ороҕуранньар», кылаабынай судьуйа А. Константинов уйуллан, салгыы «көрөөчү» оруолун толордо.

Олохтоохтор үс ыйаанынна чемпионнаатылар. Арай 63 кг диэри ыйаанынналаахтарга Намтан Ю. Эверстов кыайыылаҕынан буолла, 74 кг диэрэ, күүгүллүбүтүн курдук, П. Варламов (Уус-Алдан) бастаата. Бириигиттэн ыйаанынынан күрэхтэһиигэ 74 кг үөһэлэргэ Григорий Баранков киирэн баран, судьуйалар талбыттарынан дьүүллэһиннэриттэн табыллыбата. Дьиҥнэхтэн, барыларын ылар кыахтаах этэ.

Абсолютнай чемпион аатын быалдьаһыыга 9 киһи кытынна. Манна республика күүстээх мас тардыһаччылара П. Каратаев, В. Николаев, П. Варламов уо. д. а. курдуктар киирдилэр. Түмүккэ биһиги уолаттарбыт иккиэн кыайыылаҕы бэйэлэрэ быһаарыстылар. Онно Степан Алексеев үстэн иккитин ылан турнир абсолютнай чемпионуокан буолла уонна убаһаан бириэмийэлэннэ. Кэрэччүлэр чурапчылар кыайыыларын уруйдаан-айхаллаан көрүстүлэр.

Республика араас муннуктарыгар биһиги спортсменнэрбит ороҕуон чэлгин кэмүскүү бараллараыгар транспортынан олус эрэйдэнэллэр. Холобур, Лена бу энэригэр буолар күрэхтэһиилэргэ түбэһиэх массыынаҕа, сороҕор тракторга олорсон, ардыгар сатыылаан даҕаны тиийэллэр. Итинник ороҕуоннаҕы спортсовет иннигэр учуоттуон ааҕар эбит.

Э. БУРЦЕВ.

«Кэрэчээнэ Куо» конкурс БАЛАҺЫАННЬАТА

1991 сыллаахха республикаҕа «Төлбөннүрэр уһун суһуох» диэн 15-тэн 35-гэр диэри саастаах кыргыттарга уонна дьахталларга конкурс ыытыллыбыта. Конкурс саха төрүт культуратын пропагандалааһыныгар, эстетическай интигэ улахан суолтатын өйдөөн, 1992 сылга маннык конкурсу эмиэ тэрийэргэ быһаарылынна. Конкурс икки кэрдиҥнэн ыытыллыаҕа. Бастакы кэрдиис ороҕуоннарга, иккис—Якутскай куоракка.

«Кэрэчээнэ Куо» конкурс бастакы кэрдиҥнэн балаһыанньата.

Конкурс сүрүн ирдэбиллэрэ:

—конкурска 9-тан 15-гэр диэри саастаах ыргыттар кыттыллар;

—кыттаччы суһуоҕун уһуна 60 см итэҕэһэ суох буолуохтаах;

—сахалыы национальнай көстүүмнээх уонна бөҕүнэн кэргэн былааччылыбалаах буолуохтаахтар;

—саха ырыын учугэйдик билин.

Кыттаччылар манныык көрүүнэргэ тургутуһуохтара:

1. «Нийэлэрбит эбэлэрбит сүбалэрэ». Манна кыттаччылар суһуоҕу көрүү-харайыы обутэ саҕаттан кэлбит ньымаларын биллиигэ күрэстэһиэхтэрэ.

2. «Комус тарбахтарыа» — кыттаччылар суһуоҕу сахалыы оруутэ, киэргэтиитэ күрэхтэһиэхтэрэ, онно бэйэлэрэ бэлбут ньымаларын туһунан кэпсиэхтэрэ.

3. Суһуоҕу сахалыы туойуу (хомуска, тойугунан, чабырҕаҕынан).

4. Суһуох уһуитар (сахалыы кээмэй туһанылларыа).

Бастакы кэрдиис үс түһүмэҕиэн ыытыллар. Бастакы түһүмэх—конкурска кыттаччылары сүүмэрдэһии. Оскуолаларга, Культура дьиэлэригэр, Сыныалаах киниэригэр ыытыллар. Болдьоҕо—олунньу ыйа.

Иккис түһүмэх—нэһилиэктэриэн уонна ороҕуон киниигэр бастыҥы сүүмэрдэһии. Болдьоҕо—кулун тутар 8 күнэ.

Үһүс түһүмэх—нэһилиэктэр уонна ороҕуон киниин кыайыылаахтарын көрүү. Болдьоҕо—ыам ыйын 22—23 күннэрэ. Ыытыллар сирэ—«Айылаан» Сыныалаах киниэ.

Ороҕуон киниттэн кыттыан баҕалаахтары олунньу 18—19 күннэригэр 14 чаастан 18 чааска диэри кэлэн билсэрэтиитэр ыытырабыт.

Аадырыспыт: Чурапчы сэл., Октябрьскай уул., «Чараҥ» кулууба.

КИЭК.

Барҕа махтал буоллун

Тапталлаах уолбут, кэргэним, убайбыт, аймахпыт райпотребсоюз шофера Макаров Николай Алексеевичы тиһэх суолугар атаарыыга комолеспүт, өй-санаа эрдэҥэ өөбүд буолбут райпотребсоюз бырабылыанньатыгар, профкомутар, пекарня, «Кэскил» дьаһыла-сад коллективтарыгар, биргэ үлэлиир табаарыстар бытыгар, ыкса ыаллар бытыгар, өөбүт, убайбыт доҕоттороругар, биргэ үөрэммит табаарыстарыгар махталбытын тиэрдэбит. Кинилэргэ инникитэн даҕаны дьон кыһалҕатын таба өйдүүллэригэр, ыалдьыт күүс-көмө буолалларыгар баҕарабыт.

Ийэтэ, аҕата, кэргэнэ, балтылара, быраата, аймахтара.

Олунньу 6 күнүттэн олохтоох телевидениэнэн биэрии кодированнай системаҕа киллэриллиннэ. Дешифратор сыаната—700 солк. Манна олордуу өгөтө холбуу аҕыллар. Урут 50 солк. төлөөбүттэр 650 солк. биэрэллэр. Үлэ күннэригэр 10—17 чч. гостиницаҕа 4-с хоско кэлэн билсиэххэ сөп.

Тапталлаах, кэргэним, ийэм, сиэнэ

ТАРСКАЯ Ульяна Николаевна

ыарахан ыарыыттан сонумардык өлбүтүн, дириҥник курутуйан туран, аймахтарыгар, барыа билэр дьоҥуогар ириитиннэрэбит.

Кэргэнэ, уола, Макаровтар, Гоголевтар, Скрябина.

Чурапчы орто оскуолатын 120 сыла, саха бастакы директора С. А. Новгородов төрөөбүтэ 100 сыла туолар юбилейдарынан уонна оскуолаҕа С. А. Новгородов аата хаттаан литэриллибитинэн сибээстээн, биһиги оскуолабытыгар араас сылларга үөрэммит уонна үлэлээбит дьоннору мууе устар 3—4 күннэригэр Чурапчы сэлиэнньэтигэр юбилейнай дьаһалларга ыытырабыт. Ахтыыларгытын уонна хаартыскаларгытын ыытаргыытыгар, үөрүүбүтүн-көтүүбүтүн кохтоохтук үлэлэтэргитигэр көрдөһөбүт.

ОСКУОЛА АДМИНИСТРАЦИЯТА.

Чурапчытаабы республиканскай орто интернат-оскуола коллектива

ОКОНЕШНИКОВ Егор Тарасович

ыарахан ыарыыттан өлбүтүнэн кэргэнигэр, оҕолоругар, сиэннэригэр, бары чугас дьонноругар дириҥ кутурҕанын тиэрдэр.

«Техкоммунэнер г о» ороҕуоннаабы учаастагын коллектива тэрилтэ урукку үлэһитэ

ОКОНЕШНИКОВ Егор Тарасович

өлбүтүнэн кэргэнигэр, оҕолоругар, сиэннэригэр, аймахтарыгар дириҥ кутурҕанын тиэрдэр.

Сибээс ороҕуоннаабы узелын коллектива бэйэтин үлэһитигэр Оконешникова Вера Христофоровнаҕа нинии таптыыр кэргэнэ

ОКОНЕШНИКОВ Егор Тарасович

өлбүтүнэн дириҥ кутурҕанын биллэрэр.

Күүдү кэргэним, ийэбит, балтыбыт, эдьиийбит детсад интэриэнитэ

ДИОДОРОВА Надежда Николаевна

Томпо ороҕуонугар эдэр саанынан ыарахан ыарыыттан өлбүтүн дьүөгэлэриигэр, табаарыстарыгар ириитиннэрэбит.

Кэргэнэ, оҕолоро, эдьиийэ, балта, быраата, сиэнэ, күтүөттэрэ.

«Бахсы» совхоз дирекцията, профкома колхозтай-совхозтай тутуу ветерана

СЛЕПЦОВ Петр Иванович

өлбүтүнэн бокуонньун чугас дьоҥуогар дириҥ кутурҕаннарын биллэрэллэр.

Бахсы сельсоветын президиума Толоон боҕуолэтин олохтооҕо, колхозтай-совхозтай тутуу ветерана

СЛЕПЦОВ Петр Иванович

өлбүтүнэн оҕолоругар, аймахтарыгар дириҥ кутурҕанын тиэрдэр.

«Бахсы» совхоз Толоонноох отделениетын совета, профкома РСФСР тыатын хаһаайыстыбатын туйгуна, Бүтүн Союзтаабы быыстапка кыттыысааба, үлэ ветерана

СЛЕПЦОВ Петр Иванович

үйүн ыарахан ыарыы кэнниттэн өлбүтүнэн оҕолоругар уонна аймахтарыгар дириҥ кутурҕаннарын тиэрдэллэр.

«Рембыттехника» кырп тэрилтэ коллектива часовщик Слепцов Владимир Петровичка тапталлаах аҕата

СЛЕПЦОВ Петр Иванович

ыарахан ыарыыттан өлбүтүнэн дириҥ кутурҕанын тиэрдэр.

Таптыыр кэргэним, ийэм, сиэнэ

СЛЕПЦОВА Анна Ивановна

ыарахан ыарыыттан өлбүтүнэн дириҥ кутурҕанын биллэрэр.

Талтыыр кутүөппүт Эрилик Эристиин аатынан совхоз Хоптоҕотооҕу отделениетын управляющайа

ИВАНОВ Петр Афанасьевич

эмиэ ыарахан ыарыыттан өлбүтүнэн бокуонньук кэргэттэриигэр дириҥ кутурҕаммытын биллэрэбит.

Айматтан аймахтара Васильевтар, Терентьевтэр, Софроновтар, Скрыбыкиннар, Жирковтар, Филипповтар.

БАСТАКЫ МААСТАР КЭРИЭҺИГЭР

Амма сэлиэнньэлэригэр аммалар боксаҕа бастакы маастардарын Владислав Андреев кэриэһигэр аҥаас турнир буолан ааста. Онно Якутскай куорат, Горнай, Нам, Орджоникидзевскай, Өлөөн, Амма уонна Чурапчы ороҕуоннарын хамаандалара кыттыылар. Күрэхтэһии оҕолорго уонна улахан дьоҥҥо тус-туспа болохтоҕунан ыытылынна.

Биһиигиттэн оҕолорго Хатылы оскуолатын X кылаанын үөрэнээччилэрэ Женя Федоров, Витя Федоров кыттыбыттарыттан Женя кыайыылааҕынан тахсан сыаналанан бэлэми ылла. Бу уолаттары тренер Г. М. Кривощапкин эрчийэр. Хадаар оскуолатыттан учуутал Н. Бысыгин эрчийэр уолаттара Слава уонна Ваня Давыдовтар сиҥньилдээхтик кииристилэр. Ол курдук, Слава эрэллээхтик бастаата, Ваня иккис миэстэни ылла. Чэкыр оскуолатыттан I категориялаах судьуйа А. Соловьев дьарыктыыр оҕолоро Слава уонна Коля Клыковтар иккиэн иккис миэстэҕэ таҕыстылар. Оттон Н. Дорофеев эрчийэр эдэр боксердара, Чурапчы оскуолатын үөрэнээччилэрэ Афоня Малышев, Гоша Сивцев бастаатылар, Ваня Дьячковскай иккис, Алеша Неустроев үһүс буоллулар. Афоня Малышев сыаналанан бэлэвинэн уонна 5 мөһөөҕүнэн бириэмийэлэннэ.

Улахан дьоҥҥо 5 боксер кытынна. 51 кг ыйаанынна В. Боякинов (МПМК) бастакы кэриэстэ тиэрэ малтах бэлэмнээҕэ таайан, тэҥ охсуһуута хоттордо. Оттон 54 кг ыйаанынна Н. Захаров («Якутводмелиорация» ПМК-та) утарсаччыларын лаппа баҥыйталаан бастаата, иккиэхэ сыаналанан бэлэх, 5 мөһөөх харчынан бириэмийэ туттарылынныылар. 60 кг ыйаанынна Н. Бысыгин (Хадаар) иккис буолан, 63,5 кг ыйаанынна В. Софронов (АЗС) маастарга кандидат, В. Бурцевтыын (Якутскай) тэҥнэһэ охсуста эрдэри, кыайыыны Бурцевка биэрдилэр.

Күрэхтэһиигэ Амма ороҕуонун тэриллэлэрэ спонсордаатылар. Бастакы турнир диэтэххэ, олохтоохтор дьоҕуннаахтык тэрийбиттэр. В. Андреев биириигэр күрэхтэһии аны сыл аайы ыытыллар буолуо. Бу буолбут турнир оҕолор утумнаахтык дьарыктанахтарына эссе үрдүк кирбиилэрн дабайыахтарын соҕун көрдөрдө. Оттон улахан дьоҥҥо бу күрэхтэһии олунньу 26 күнүгэр буолуохтаах республика чемпионатыгар бэлэмнэниигэ буолар. Онно ыытыахтаах спортсменнары тэриллэлэрин салайаччылара үлэлэриттэн эрдэ босхолоон, эрчиллэр, бэлэмнэнэр кыаҕы биэрэллэрэ буоллар диэн баҕа санаабытын тиэрдэбит.

В. ЗАХАРОВ, хамаанда представителэ.

И. ПОПОВ.

00, с. Чурапча, ул. Карла
ТЕЛЕФОНЫ: редактор—21-265, общий—21-505.

Учредитель газеты «Саха олох»—районный Совет народных депутатов.
Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.
Индекс газеты 54967. Объем—1 усл. печ. лист. Тираж—4387.

Чурапчинская районная типография Госкомпечати Республики Саха, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а».